інших держав. Лиш усвідомлення власних національних пріоритетів і втілення їх у життя може забезпечити нашій державі гідне й повноцінне існування в світовому співтоваристві.

ОНТОЛОГІЯ СУЧАСНИХ ВІЙН

В.М. Бабенко, кандидат філософських наук, доцент
Донбаська національна академія будівництва і архітектури (м. Краматорськ)

Перехід світової цивілізації від одного суспільного та технологічного рівня розвитку до наступного, вищого, триває певний час. В соціальних науках такий період прийнято називати фазовим переходом. Будь-який фазовий перехід характеризується глибокими трансформаційними процесами суспільства, часто непередбачуваними науковою думкою. Тому природно, що в суспільстві він супроводжуються активізацією та загостренням внутрішніх стосунків між складовими елементами соціуму як цілісної системи. Агресія, збройні протистояння, війни стають апогеєм розвитку цього іманентного конфлікту, формують ситуацію флуктуації, за якою наступає глобальна біфуркація системи у якісно нову реальність буття.

Дане пояснення механізму трансформації суспільства, як одного з прикладів розвитку складної системи, має формалізований характер відносно будь-яких досліджуваних реальних універсумів буття. Але для виявлення основних тенденцій руху конкретного суспільства та змін в ньому такої формалізації мало. У разі пошуку найбільш ймовірних варіантів подальшого спрямування непередбачуваного ходу поточних подій потрібна щільна деталізація процесу трансформації та якомога повне врахування історичного контексту буття епохи. Відтак вихідній основі дослідження характеру розвитку суспільства, як центрального об’єкту аналізу, має передувати виділення й постулювання провідних характеристик стану його буття на даному етапі розвитку як важливої передумови параметрів моделювання подальшого процесу трансформації.

Так, наприклад, у XIX столітті Карл Маркс припустив, що основою суспільних конфліктів, як відкритих форм прояву розвитку соціуму, є зростання протиріччя між продуктивними силами та виробничими відносинами, які не поспівають за розвитком перших. Марксова концепція дослідження історичного розвитку цивілізації не тільки пояснювала витоки суперечності суспільних відносин, але відкрито, активно й свідомо передбачала можливість впливу на суспільну діяльність людини для розв’язання наявного конфлікту. Отже, саме в цьому пункті його дослідження з теорії переростає в практику буття, в якій флуктуація стає домінуючим елементом фрустрації системи. Перенесемо цей досвід на аналіз поняття і явища «війна» як окремої системи соціальних стосунків.

Війна вважається вищою точкою прояву конфлікту в процесі трансформації складної соціальної системи. З її початком конфлікт разом з його суб'єктами виходить з латентного стану існування. Та найголовніше полягає у тому, що саме у ході воєнних дій відбувається та біфуркація, яка завершує процес трансформації системи, надаючи їй конкретних нових рис. Це основа онтології війни як соціального акту. Отже, війна – така сама закономірність розвитку суспільства, як і конфлікт, що цей розвиток породжує й супроводжує. Відтак війна – це узагальнене поняття конфлікту в його вищому стані розвитку. Залишається типологізувати війни, разом з чим на перший план вийдуть із тіні і справжні глобальні конфлікти цивілізації.

З наявних теорій класифікації війн найцікавішим нам видається пропонований російським футурологом Сергієм Переслєгіним варіант. На його думку, війни умовно можна поділити на «війни Ареса», «війни Афіни» та «війни Аполлона». До «війн Ареса» він відносить конфлікти, доля яких вирішувалась на полях битви. Це збройне зіткнення в звичайному, традиційному розумінні цього слова. На відміну від них «війни Афіни» є формою глибокого економічного, політичного та ідеологічного протистояння. Такі війни, вважає С.Переслєгін, можуть вестись десятиліттями й до «гарячої» стадії навіть не доходити, якщо супротивника вдається «переконати» у його неминучій поразці. Нарешті, «війни Аполлона» – це війни онтологій, історій, сенсів та інтерпретацій образів світу. Вони є війнами за світ, за світове господарювання в найширшому сенсі цього слова, а тому й тривати можуть цілими століттями.

На нашу думку, теорія С. Переслєгіна потребує лише одного уточнення. Він мало приділяє уваги тому факту, що всі типи війн, а відтак і конфліктів, в реальному історичному процесі співіснують в одній площині буття. Вони, немов матрьошки, пронизують всі взаємостосунки людського соціуму. Їх просторово-часова парадигма буття має єдину вісь розвитку незалежно від того, на якій географічній відстані знаходяться люди. Саме цей феномен в свій час і мав на увазі К. Ясперс, говорячи про існування «вісі історії». Тож, враховуючи цю особливість, перейдемо до більшого рівня конкретики в оцінці визначальних конфліктів нашої епохи та війн, що їх супроводжують.

Зараз людська цивілізація увійшла в добу Четвертої технологічної революції. Найрадикальніша оцінка місця цієї епохи в історії людства – завершення процесу відчуження людської свідомості від біологічного єства самої людини та створення штучного інтелекту. Своєрідним духовним («хмарним») «провайдером» нової технологічної революції є ідеологія лібералізму (або соціал-лібералізму), яка має остаточно замінити (реформувати) свідомість традиційного суспільства, побудовану до сьогодні на релігійних уявленнях. Теорією та практикою реалізації технологічних основ даного перевороту в розвитку цивілізації є політика Глобалізму.

Сучасній технологічній революції протистоїть система традиційного виробництва, традиційних виробничих стосунків та традиційних цінностей,

зосереджених навколо традиційних релігійних вірувань. «Охоронницький» характер теорії і практики Традиціоналізму закономірно не має єдиного плану дій, бо виходить з ідеї принципового протистояння Глобалізму, а не досягнення якоїсь мети. В сучасному політикумі вона просто називається Антиглобалізмом. Серед наявних політичних теорій антиглобалістського спрямування одне з провідних місць посідає теорія, яку умовно можна назвати «Імперською». Науковою її можна вважати з певним припущенням. Вона швидше має квазінауковий характер. Її зміст найчіткіше артикулює один з «гуру» сучасного Традиціоналізму в Росії, філософ і політолог О. Дугін. У своїх працях він говорить про сучасну затребуваність імперського буття, про необхідність «ренесансу» імперських форм державного устрою та про п'ять імперій-привидів, які вже сьогодні рвуться до виходу з потенційної реальності у її дієву сферу, взявши відповідальність за відновлення порушеної гармонії міждержавних стосунків. (Треба зазначити, що навіть ця «ода» імперії – лише відповідь на загрозу імперського мислення, відмічену теоретиком глобалізму Анрі Леві. Тож цей факт – ще одне підтвердження рефлективності міркувань антиглобалістів). Для Дугіна не має значення те, що всі ці явні та уявні імперії вимушені «штовхатися» на одному геополітичному просторі, що це природно заперечує їх мирне співіснування вже від народження, апріорі, як говорив І. Кант. До речі, до відмічених Дугіним Турецької, Перської, Саудівської імперій-привидів можна при бажанні додати ще й Грецьку з Єгипетською. Відтак ця плутанина робить справу ідентифікації подібних потенційних Центрів «майбутнього» багатополюсного світу антиглобалістів практично неможливою. Саме тому, коли в середині подібних центрів виникають свої внутрішні непорозуміння, Традиціоналісти тільки губляться й розводять у розпачі руки, задаючись питанням: а у яку чорну діру їх всіх несе? «Це чорні часи. Не знаю, чим це завершиться, – говорить сам О. Дугін про сучасну Росію. – ...Чим дурніше, тим розумніше, чим огидніше розпадається, тим швидше збиратиметься в нову метафізичну конструкцію й летітиме в незрозумілі чорні діри… Але в ці чорні діри ми вже летимо, мені здається, й летимо стрімко». Тому важливо пояснити, де ж знаходиться центральний осередок кризового розлому фазового переходу всієї цивілізації? Чому саме там і які перспективи його подолання?

Зіткнення між світом Глобалізму та Традиціоналізму проходить не прямо по лінії стосунків Захід (Європа та Північна Америка) – Схід (Індія, Далекий Схід). Коріння і руху вперед, і гальмівних зусиль сьогодні активно проростають в межах і західної, і східної частин цивілізації. Та розлом проходить не прямо між ними, а по лінії буферної зони Заходу і Сходу. Ця лінія тягнеться з Півночі на Південь по кордонам Росії та Великого Близького Сходу. Внутрішній конфлікт нібито винесений за межі територій головних осередків цивілізаційного буття та розвивається на нейтральному полі.

Великий Близький Схід – це той регіон світу, де сьогодні «вовтузяться» три Привиди вже названих О. Дугіним та інших, не названих ним, потенційних імперій. Через тільки-но розпочату Четверту технологічну революцію до цього

Центру цивілізаційного конфлікту втягнуті й країни Старого та Нового світу. Але найголовнішим фактором, який визначає місце та роль Великого Близького Сходу у подальшому глобальному розвитку людства, на нашу думку, є те, що він у світовій геополітиці відіграє роль своєрідної «Брами» до Великої Індійської цивілізації (Індія, Пакистан, Бангладеш), розвиток і вихід якої на світову арену відіграватиме вирішальну роль у найближчому майбутті.

Другим, подібним до Індії, осередком світової цивілізації за можливостями впливу на глобальне буття людства є Китай. Ці країни розділені між собою Гімалаями, й тому зіткнення їхніх інтересів до цього часу поки що не призвели до світової катастрофи. Внутрішня зацикленість розвитку та деяка відокремленість обох Центрів від інших регіонів світу дозволяла їм жити протягом багатьох тисячоліть, не зазнаючи суттєвих змін та тихо перемелюючи власним «млином» буття всіх несподіваних загарбників. Разом обидва Центри з найближчим оточенням вбирають майже половину всього демографічного потенціалу людства. Тож основні бої за кінцеву глобалізацію світу відбудуться тоді, коли ці два велетня остаточно підведуться на ноги. (Не говорячи поки про завершення Технологічної революції в Євро-Америці.) Великий «заміс», який мають пережити Індія та Китай, ще попереду, але ті вихідні позиції, з якими світ підійде до нього, вже формуються сучасною кризою. Саме вона під впливом політики Глобалізації або зробить цей перехід плавним і природним, або призведе до глобальної катастрофи в умовах багатополярної децентралізації світу.

Зараз вугілля Великого конфлікту лише тліють у Брамі цивілізаційних центрів світу. «Брамою» до Індійської цивілізації є Великий Близький Схід, а «Брамою» до Китаю – геополітичний простір Великого Степу, який простягнувся від Далекого Сходу до Східної Європи. Зараз ця Брама контролюється Росією. Тому геополітичний простір колишньої Російської імперії (в усіх її історичних іпостасях) сьогодні, після Великого Близького Сходу, є другим Центром геополітичного розлому та кризи політики Глобалізації. Більше того, порівнюючи риси розлому двох його виділених Центрів, можна помітити, що стосовно Старого Світу як батьківщини Лібералізму Руський центр є не просто географічно ближчим. Кордони між Росією та Європою є настільки розмитими, що важко сказати, де один закінчується, а інший починається. Таке становище створює дуже небезпечну ситуацію для Європи, постійно підживлюючи внутрішні кризові проблеми в таборі глобалістів. Отже, на сьогодні необхідність чіткого визначення демаркаційної лінії цивілізаційного водорозділу з Росією є проблемою виживання Старого Світу. А що ж собою являє сама Росія?

За теорією вже знайомого нам теоретика російського антиглобалізму О.Дугіна, Росія є тією п’ятою імперією-привидом, який сьогодні шукає можливості вирватися зі світу невизначеності та змінити статус потенційного буття на буття реальне, дійсне. І головне полягає у тому, що чи не єдиною перешкодою на цьому шляху у неї стоїть Україна. Саме Україна порушує, як і колись у XIII столітті, для Росії лише одне питання: хто вона, з ким вона? Або

з Європою (Україною), але тоді без Азії, або з Азією, але тоді без Європи (України). Навіть передова російська суспільна думка, яка на відміну від зашореного мислення традиціоналістів, підсвідомо розуміє існування цього питання та необхідність вибору, до сього часу ще не може чітко сформулювати власну позицію. Причина такої роздвоєності геополітичної свідомості росіян полягає у тому, що сама ця імперія є продуктом діяльності двох протилежних цивілізацій – України-Русі, коріння якої уходять в Русь Київську, та спадкоємиці Золотої Орди й Великої Степової імперії Чингізидів – Русі Московської. І руси Київської Русі, й росіяни Московії весь час «штовхались» на одному геополітичному просторі, розбудовуючи одну, але кожні свою імперію. При цьому час від часу до влади в рамках цієї імперії приходили то проєвропейські сили, то проазійські. Тож сьогоднішня російсько-українська війна – це війна за остаточну самоідентифікацію росіян та українців. Відмінність між ними полягає лише у тому, що ті, хто визначились українцями в цій війні, – остаточно рвуть зі своїм імперським минулим, тоді як ті, хто визначились росіянами, навпаки, процес імперської денаціоналізації та фактичної русифікації етносів, що залишились у спадщину від колишньої імперії, доводять до логічного завершення. Москва не хоче сприймати той факт, що реалізація подібної програми в наш час вже в принципі неможлива і веде до неминучого розпаду самої Росії. Та й роль «контролера» простору Великого Степу і «Брам» до Китаю, здається, багато у чому тихо та непомітно, але фактично й безповоротно вже перебрав на себе Казахстан – справжній і природний нащадок імперії Чингізидів.

Є ще один фактор, який надає внутрішній війні на геополітичному просторі колишньої Російської імперії глобального змісту. Справа у тому, що цей простір не тільки відкриває «Браму» до внутрішнього Китаю, але й практично контролює шосту частину всього земного суходолу разом з усіма багатствами його надр. Отже, не тільки подальший розвиток Китаю, але й всього світу, природні ресурси якого швидкими темпами виснажуються, мимоволі стає залежним від примх того, хто контролює ці території. Питання не стояло би у такий політично загостреній площині, якби Росія «грала за правилами» світового співтовариства. Політичне керівництво цієї держави, як і населення самої країни, усвідомлюючи цей факт, обрало старий і обумовлений минулими часами варіант поведінки – ігнорування всього навколишнього світу. Більше того, таку політику Росія практикувала і щодо власного народу, сприймаючи його лише за знаряддя досягнення світового панування. В результаті, попри наявність незчисленних багатств, росіяни живуть настільки бідно, що голодомори в їхній історії ставали швидше закономірністю, ніж винятком. Все це стало вирішальним фактором неймовірного культурного розбещення населення Росії. Та ще страшнішим є те, що стосовно інших народів і країн світу вони до сьогодні використовують фактор контролю над природними багатствами як зброю і той корупційний чинник, який розкладає їхній сусідів зсередини, поширюючи через них власне панування на інші території світу. Росія та її суспільна свідомість перетворились у «ракову

пухлину» на тілі духовної культури людства, позбавляючи його будь-якої надії вирватись з полону свого біологічного стану. **Це ставить перед світом завдання негайного позбавлення Росії права контролю над світовими багатствами та вироблення й встановлення світовим співтовариством особливих правил доступу до цих багатств всіх народів світу.** Цей захід може стати першим прикладом об'єднання людства у справах вирішення внутрішніх конфліктів на паритетних основах, основах гуманістичного Глобалізму. Таким чином, подолання реакційного Традиціоналізму Росії може стати стартовим майданчиком для подолання сучасної кризи політики Глобалізму та її реформи на засадах гуманізму та рівноправ'я.

На завершення зазначимо таке. У свій час, в період Великого переселення народів світу, територія України була тим геополітичним місцем, яким, немов вільним коридором, до Європи увірвались народи з цивілізаційного узбіччя. Антична цивілізація загинула, культурний розвиток було загальмовано, а вся Європа занурилась на століття у роки Темного Середньовіччя. Сьогодні все може повторитись. Та чи є шанс у людства перед глобальними загрозами буття так розкошувати часом? Всього-то й потрібно від нього – добитись повернення Україні втраченого статус-кво, заганяючи тим самим війну за червону смугу.

ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНЕ ПРОТИБОРСТВО ЯК СКЛАДОВА ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Г.Г. Ковальов
Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

Резонансні світові події останніх років, зокрема, революційні зміни влади та збройні конфлікти в країнах Північної Африки, Близького Сходу та колишнього СРСР свідчать про появу нових форм і методів, до яких вдаються провідні держави, намагаючись досягти своїх зовнішньополітичних цілей і владнати міждержавні розбіжності.

Так, на заміну класичним військовим агресіям, коли застосовуються збройні сили, приходять так звані «гібридні війни». Вони мають прихований характер та спостерігаються переважно у політичній, економічній, інформаційній і спеціальній сферах. Військо для вирішення окремих завдань залучається в невеликій кількості. Суттю такої війни є зміщення центру зусиль з фізичного знищення супротивника в рамках масштабної війни до вживання засобів «м'якої сили» проти країни-супротивника з метою дезінтеграції та зміни її керівництва, включення до сфери свого впливу.

При цьому характерні особливості гібридних війн такі: агресія без офіційного оголошення війни; приховування країною-агресором своєї участі в конфлікті; широке використання нерегулярних збройних формувань (в т.ч. під прикриттям мирного населення); нехтування агресором міжнародними